

Bestuursvoorstel

Onderwerp	Programmabegroting 2018
Status	Besluitvormend
Gevraagd besluit	Het algemeen bestuur wordt verzocht: <ol style="list-style-type: none"> 1. Na ontvangst en verwerking van de ontvangen zienswijzen van de gemeenteraden in te stemmen met de programmabegroting 2018. De begroting is sluitend indien wordt ingestemd met een verhoging van de gemeentelijke bijdrage voor een bedrag van € 2.709.000 en een verhoging van de gemeentelijke bijdrage Bevolkingszorg voor een bedrag van € 26.000; 2. Vooruitlopend op het nog vast te stellen meerjaren onderhoudsplan gebouw Segeerssingel te Middelburg in te stemmen met het instellen van een voorziening groot onderhoud gebouw Segeerssingel te Middelburg.
Intrekken van eerdere besluitvorming	-

Portefeuillehouder bestuur	R.J. van der Zwaag
Bijlagen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Programmabegroting 2018; 2. Advies Adviescommissie Financiën (ACF); 3. Brief d.d. 18 april 2017 aan colleges van B&W inzake gemeentelijke bijdrage 2018.

1. Samenvatting

Inleiding

Hierbij wordt de programmabegroting 2018 ter vaststelling aangeboden. In het najaar van 2016 zijn in het kader van de vaststelling van de begroting voor 2017 reeds alle gemeenteraden bezocht. Daarbij werden de gemeenteraden op de hoogte gebracht van de kwetsbare situatie waarin VRZ zich momenteel bevindt. Destijds is de metafoor 'schaatsen op heel dun ijs met hier en daar gevaarlijke wakken' gebruikt. Dit beeld wordt onderschreven door de rapportage van het onderzoeksbureau Twynstra Gudde.

In de voorliggende programmabegroting worden de minimaal noodzakelijke maatregelen genomen om deze wakken voor de komende jaren te dichten. Dit vraagt zowel van de organisatie als van de gemeenten een aanzienlijke inspanning.

Deze inspanning is nodig om ervoor te zorgen dat VRZ haar wettelijke taken op een adequate en kwalitatief goede wijze kan blijven invullen en om over voldoende operationele slagkracht beschikt. Dit opdat VRZ voldoende is voorbereid op de belangrijkste risico's uit het Zeeuwse risicoprofiel, waarbij water en nucleair belangrijke thema's zijn. Deze inspanningen richten zich onder andere op het verder versterken van de operationaliteit en de implementatie van het plan van aanpak naar aanleiding van de resultaten uit het onderzoek van Twynstra Gudde. Voorbeelden

van deze inspanningen zijn:

- het verder op orde brengen van het programma Bevolkingszorg;
- het versterken van de geoefendheid van de operationele organisatie in alle geledingen (onder andere ingegeven door Staat van de Rampenbestrijding en de Systeemtest);
- het programma Nucleair verder vormgeven zoals voor een veiligheidsregio met een kerncentrale betaamt;
- het programma Waterveiligheid vormgeven;
- het nog meer betrekken van onze vrijwilligers bij de brandweezorg;
- na de evaluatie van Maatwerk in Brandweezorg in 2017, het verder versterken van de robuuste en toekomstgerichte brandweerorganisatie, waarbij vakmanschap, verbinding met de vrijwilligers en vertrouwen centraal staan;
- naar aanleiding van de Systeemtest en Staat van de Rampenbestrijding versterken van de bezetting van de meldkamer om ten tijde van een crisis adequaat te kunnen handelen.

De verdere uitvoering van hetgeen is opgenomen in het meerjarig beleidsplan 2016-2019 ‘Samen sterk voor Veilig Zeeland’, mede gebaseerd op de evaluatie die hierover zal plaatsvinden in 2017 is een belangrijke pijler onder dit document. VRZ kan dit alleen met behulp van alle netwerkpartners.

De opbouw van deze begroting is gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren. De belangrijkste reden hiervoor is om de informatiepositie van het bestuur (Dagelijks Bestuur, Algemeen Bestuur en gemeenteraden) te versterken, zodat dit leidt tot een beter inzicht in de doelstellingen en (operationele) prestaties van VRZ. Er is hierbij sprake van een groeimodel voor de komende jaren.

Er wordt gerealiseerd dat deze begroting een aanzienlijk extra beslag legt op de gemeentelijke middelen, maar dit wordt echter noodzakelijk geacht voor een veiligheidsregio welke verantwoordelijk is voor het tweede risicogebied van Nederland.

Programmabegroting 2018

De begroting 2018 en meerjarenraming zijn structureel sluitend. In de begroting is een structurele verhoging van de gemeentelijke bijdrage en een incidentele verhoging van de gemeentelijke bijdrage in 2018 opgenomen.

Op basis van de begroting 2017 bedroeg de gemeentelijke bijdrage (exclusief bevolkingszorg) in 2018 € 23.546.000. De voorgestelde verhoging van de gemeentelijke bijdrage treft u aan in de onderstaande tabel, waarna een toelichting volgt van de niet-beïnvloedbare en technische aanpassingen (A) en de beïnvloedbare aanpassingen (B en C).

	2018	2019	2020	2021
Gemeentelijke bijdrage op basis van begroting 2017	€ 23.546.000	€ 23.546.000	€ 23.546.000	€ 23.546.000
A. Niet beïnvloedbare of technische aanpassingen (structureel)	€ 853.500	€ 898.500	€ 1.197.500	€ 1.641.500
B. Beïnvloedbare aanpassingen in het beleid (structureel)	€ 1.018.000	€ 1.018.000	€ 1.018.000	€ 1.018.000
C. Beïnvloedbare aanpassingen in het beleid (incidenteel)	€ 837.500	€ 337.500	€ 87.500	€ 87.500
Totaal verhoging	€ 2.709.000	€ 2.254.000	€ 2.303.000	€ 2.747.000
Gemeentelijke bijdrage op basis van begroting 2018	€ 26.255.000	€ 25.800.000	€ 25.849.000	€ 26.293.000

A. Niet beïnvloedbare en technische aanpassingen (ten opzichte van de begroting 2017)

Structureel	2018	2019	2020	2021
<i>Niet beïnvloedbare en technische aanpassingen</i>				
Overdracht taken GHOR aan GGD (€ 0,12 ct / inwoner)	€ -47.000	€ -47.000	€ -47.000	€ -47.000
Loon- en prijsontwikkelingen 2018 over gemeentelijke bijdrage (1,2%)	€ 282.000	€ 282.000	€ 282.000	€ 282.000
Verhoging pensioenpremies ABP 2017	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
Loonbijstelling mei 2017 t/m december 2017 (1,4%)	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000
Extra kosten brandweervrijwilligers (zie jaarrekening 2016)	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000
Bijstelling taakstelling STOOM (zie jaarrekening 2016)	€ 75.000	€ 54.000	€ 54.000	€ 54.000
Actualiseren investeringsplan en opnemen jaarschijf 2021	€ -239.500	€ -196.500	€ -157.500	€ 251.500
Verhoging gemeentelijke bijdrage vanaf 2020 (zie begroting 2017)	€ 0	€ 0	€ 204.000	€ 204.000
Overig	€ -97.000	€ -74.000	€ -18.000	€ 17.000
Totaal	€ 853.500	€ 898.500	€ 1.197.500	€ 1.641.500

Overdracht taken GHOR aan GGD

De gemeentelijke bijdrage is verlaagd met € 47.000, omdat in de loop van 2015 sprake is geweest van het overdragen van taken van de GHOR naar de GGD. Afgesproken is dat deze overdracht van taken voor de deelnemende gemeenten kostenneutraal zou zijn. De lasten ad € 47.000 voor piketten zouden samen met de bijbehorende gemeentelijke bijdrage overgedragen worden aan de GGD. In de begroting 2017 van VRZ is het budget voor de piketten al afgeraamd. De aframing van de gemeentelijke bijdrage is in deze begroting 2018 verwerkt. De "oude" regionale bijdrage van € 15,00 per inwoner is met € 0,12 aangepast tot € 14,88.

Loon- en prijsontwikkeling 2018 over gemeentelijke bijdrage

Voor de loonontwikkeling is gekeken naar de maatstaf index "Loonvoet sector overheid". Voor de prijsontwikkeling is gekeken naar de index "Prijs Bruto Binnenlands Product". Beide indexcijfers worden periodiek gepubliceerd door het Centraal Planbureau (CPB). De laatst bekende raming die is afgegeven door het CPB betreft de publicatie van 20 september 2016 (Macro Economische Verkenning 2017). Op basis van deze cijfers is een gewogen gemiddelde index berekend van 1,2%, rekening houdend met de kostenstructuur van VRZ, die voor circa 60% uit loonkosten en voor circa 40% uit materiële kosten bestaat. De geraamde kosten bedragen € 282.000.

	Loonindex overheid	Prijsindex bpb	Gewogen loon- en prijsindex
CPB - MEV	1,4 %	0,9 %	1,2 %

Bron: CPB, Macro Economische Verkenning 2017, bijlage 2 en 8.

De Vereniging van Zeeuwse Gemeenten (VZG) hanteert als richtlijn voor het bepalen van de hoogte van de inflatiecorrectie de prijsontwikkeling van het bruto binnenlands product, zoals gepubliceerd in de septembercirculaire van het Gemeentefonds. Dit zou een toegestane inflatiecorrectie in de begroting 2018 van 0,9% betekenen. Deze correctie is onvoldoende om de verwachte loonkostenontwikkeling van 1,4% te kunnen dekken.

Verhoging pensioenpremies Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) 2017

Vanaf 1 januari 2017 zijn de ABP-pensioenpremies met 2,6% gestegen, wat heeft geleid tot een stijging van de pensioenpremiekosten voor VRZ. De extra kosten van circa € 200.000 zijn verwerkt in de loonkosten. De pensioenpremieontwikkeling voor 2018 is nog niet vastgesteld maar vrijwel zeker is dat die opnieuw zal stijgen, maar waarschijnlijk in mindere mate dan in 2017. Hiervan wordt melding gemaakt in de concept-arbeidsvoorwaardennota van de VNG. De VNG is van mening dat er sprake is van 'een uitruil' tussen de stijging van de pensioenpremies en de mogelijkheid om de lonen te laten stijgen. Een nieuwe pensioenpremiestijging is daarom niet opgenomen in de begroting 2018; wel een loonstijging van 1,4%.

Loonbijstelling mei t/m december 2017

De looptijd van de CAO gemeenten is tot 1 mei 2017. De VNG wil een CAO afsluiten voor minimaal een jaar. Er is rekening gehouden met een loonstijging vanaf 1 mei 2017 tot en met 31 december 2017 met circa 1,4%. Het betreft een correctie van de begroting 2017, mede naar aanleiding van het organisatieonderzoek 2017 van Twynstra Gudde. De begroting 2017 is daarmee, als basis voor de begroting 2018, volledig 'in prijzen 2017'. De geraamde extra kosten bedragen € 180.000.

Extra kosten brandweervrijwilligers (structureel effect uit concept jaarrekening 2016)

De overschrijding in de concept jaarrekening 2016 op deze post bedraagt € 521.000. De volgende zaken hebben geleid tot meer declaraties van vrijwilligers:

- Het nadelig resultaat op de kosten vrijwilligers in de jaarrekening 2015 (€ 207.000), dat als incidenteel is bestempeld, was waarschijnlijk deels structureel;
- Fors meer opleidingen manschappen in 2016 dan in 2015;
- Meer reiskosten en urendeclaraties door opleidingen op grote reisafstand;
- Meer uitrukken in 2016 dan in 2015 (circa 100);
- Meer uren voor Periodiek Preventief Medisch Onderzoek (PPMO), omdat PPMO in Terneuzen plaatsvindt;
- Gedeeltelijke invulling dagbezetting met vrijwilligers in Middelburg en Goes;
- Uren OC en COT;
- Trainingen 'nieuwe TS' in Wijster;
- Meer betrokkenheid vrijwilligers bij beleidsvoorbereiding en –uitvoering (beleidsvoorbereiding, werkgroepen Maatwerk in brandweezorg, kampvuorgesprekken, focus op de brandweer, aanbestedingen Zeeuwse TS, helmen en bluspakken, testdagen, roadshows, e.d.).

Enkele verklaringen hebben een incidenteel karakter. De overschrijding wordt voor € 500.000 als structureel beschouwd. Dit is in lijn met de ingezette gedragslijn in 2016 om de vrijwilligers meer te betrekken bij VRZ. Daarnaast zijn de komende jaren meer opleidingen voor vrijwilligers noodzakelijk om het aantal vrijwilligers op het gewenste aantal te kunnen behouden.

Bijstellen taakstelling STOOM (structureel effect uit concept jaarrekening 2016)

De in de begroting 2017 en meerjarenraming opgenomen besparing is voor een deel (€ 54.000) structureel niet meer haalbaar. In 2018 gaat het om een bedrag van € 75.000. Dit is verwerkt in de begroting 2018 (zie hoofdstuk 2.3 'Taakstelling').

Actualiseren investeringsplan en opnemen jaarschijf 2021

Het investeringsplan van VRZ kent alleen vervangingsinvesteringen. Het vervangingsplan is zoals gebruikelijk bij het opstellen van de begroting geactualiseerd, waarbij investeringen, indien mogelijk of noodzakelijk, in de tijd naar achteren zijn geschoven.

Begroting 2017: verhoging gemeentelijke bijdrage vanaf 2020

In de begroting 2017 was al een verhoging van de gemeentelijke bijdrage van € 204.000, vanaf 2020, meegenomen in verband met oplopende kapitaallasten. Deze verhoging is onderdeel van de voorgestelde verhoging in de meerjarenraming in de begroting 2018.

B. Structurele beïnvloedbare aanpassingen in het beleid (ten opzichte van de begroting 2017)

In deze programmabegroting worden de minimaal noodzakelijke maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat de Veiligheidsregio Zeeland haar wettelijke taken op een adequate en kwalitatief goede wijze kan blijven invullen en om over voldoende operationele slagkracht te beschikken. Dit vraagt zowel van de organisatie als van de gemeenten een aanzienlijke inspanning. Deze inspanning is nodig om voldoende voorbereid te zijn op de belangrijkste risico's uit het

Zeeuwse risicoprofiel. Deze inspanningen richten zich onder andere op het verder versterken van de operationaliteit en de implementatie van het plan van aanpak naar aanleiding van de resultaten uit het onderzoek van Twynstra Gudde.

	2018	2019	2020	2021
<i>Structureel</i>				
Uitbreiding formatie bevolkingszorg	€ 74.000	€ 74.000	€ 74.000	€ 74.000
Extra opleidingscapaciteit manschappen (van 4 naar 8 leergangen)	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
Inkoop dagopleidingen manschappen	€ 84.000	€ 84.000	€ 84.000	€ 84.000
Extra opleidingscapaciteit bevelvoerders (van 2 naar 3 leergangen)	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Uitbreiding formatie team Vakbewaamheid brandweer	€ 360.000	€ 360.000	€ 360.000	€ 360.000
Maritieme Veiligheid	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Nucleaire veiligheid	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000
	€ 1.018.000	€ 1.018.000	€ 1.018.000	€ 1.018.000

Uitbreiding formatie bevolkingszorg

De formatie van het team Bevolkingszorg wordt met 1 fte (van 2 naar 3) uitgebreid om gemeenten beter te begeleiden bij het zorgen voor een goede geoefendheid en operationaliteit van medewerkers. Zie voor een nadere toelichting het programma Bevolkingszorg.

Extra leergangen manschappen en inkoop dagopleidingen

Het aantal nieuw op te leiden brandweermensen is afhankelijk van de instroom van nieuw brandweerpersoneel. De omvang van de instroom is afhankelijk van het verloop onder het bestaande brandweerpersoneel en wervingscampagnes. Ervaringscijfers van 2013 t/m 2016 laten zien dat er gemiddeld circa één persoon per jaar per post stopt als brandweervrijwilliger.

	Realisatie 2013	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016
Operationeel personeel	1.323	1.301	1.292	1.276
- w.v. beroeps	129	126	123	151 ¹
- w.v. vrijwilligers	1.194	1.175	1.169	1.125
Uitstroom brandweervrijwilligers (exclusief sluiting van posten)	57	68	73	73
% uitstroom brandweerpersoneel	5%	6%	6%	6%

Bron: CBS statline, statistiek brandweerpersoneel; beroeps en vrijwilligers en AG5.

Dit betekent dat er jaarlijks ongeveer 64 personen opgeleid moeten worden om de uitstroom van vrijwilligers op te vangen. Structureel werd er (in de begroting 2017) begroot voor het opstarten van vier leergangen Manschap per jaar.

In een klas zitten 12 cursisten, een leergang duurt 1,5 jaar, wat per jaar voor 32 nieuwe manschappen zou moeten zorgen. Dit is niet voldoende om de uitstroom op te vangen. Als gevolg van een wervingscampagne worden er op dit moment meer dan vier leergangen per jaar opgestart (en dus acht leergangen tegelijkertijd uitgevoerd). Op basis van de uitstroomcijfers is de verwachting dat financiering van minimaal 8 leergangen tegelijkertijd noodzakelijk is om de posten 'op sterkte' te houden. Hiermee is vanaf de begroting 2018 ook rekening gehouden. De geraamde extra kosten hiervoor bedragen € 200.000.

Los van de leergangen die binnen het Regionaal Opleidingsinstituut (ROI) uitgevoerd worden, wordt enkele malen een manschap de mogelijkheid aangeboden om bij een andere regio een dagopleiding te volgen.

¹ De toename van beroepsbrandweerpersoneel in 2016 ten opzichte van 2015 houdt verband met een andere manier van tellen van personeel met en zonder repressieve taak en is niet het gevolg van een grote uitbreiding van het personeelsbestand.

Het betreft hier voornamelijk personen die op een post aangesteld worden/zijn met een tekort aan manschappen, bevelvoerders, brandweerdrukpers, duikploegleiders of die een dusdanig dienstverband hebben bij hun hoofdwerkgever dat een avondopleiding te weinig mogelijkheden biedt om lessen te volgen. De geraamde extra kosten hiervoor bedragen € 84.000.

Extra leergang bevelvoerders

In 2018 zal er één nieuwe leergang bevelvoerder (12 cursisten) opgestart worden. Een leergang bevelvoerder duurt ongeveer 2,5 jaar. Er wordt in de begroting 2018 rekening gehouden met 3 leergangen die tegelijkertijd plaatsvinden. De geraamde extra kosten hiervoor bedragen € 50.000.

Uitbreiding formatie Vakbekwaamheid brandweer

Op dit moment beschikt team Vakbekwaamheid over onvoldoende capaciteit om alle taken in de basis voldoende uit te voeren. Dit leidt ertoe dat er keuzes gemaakt worden c.q. prioriteiten gesteld worden. In totaal zou het team met 6 fte structureel uitgebreid moeten worden om op lange termijn aan de vraag te kunnen voldoen. De geraamde kosten bedragen € 360.000. Een aantal ontwikkelingen zorgt er voor dat de huidige capaciteit niet toereikend is.

Binnen de brandweer in Nederland vindt op dit moment de implementatie plaats van het project Versterking Brandweeronderwijs. Doel van dit project is een kwaliteitsimpuls te geven aan het brandweeronderwijs in Nederland. Dit heeft voor het Regionaal Opleidingsinstituut (ROI) behoorlijke implicaties, waardoor 2 fte extra nodig is:

- Het ROI wordt gecertificeerd. Deze certificering is noodzakelijk voor het ROI met betrekking tot het afnemen van examens voor de leergangen.
- Vanaf 2017 mag de leergang Manschap enkel nog in de nieuwe opzet aangeboden worden.
- In het kader van de blijvende vakbekwaamheid zijn branchestandaarden geïntroduceerd. Per repressieve functie wordt in deze standaarden aangegeven wat een functionaris moet kennen en kunnen. Zowel op landelijk- als districtsniveau wordt nagedacht over implementatie van deze standaarden.

Veel werk wordt verricht om tijdig gereed te zijn voor de certificering:

- Binnen het samenwerkingsverband van de zes zuidelijke veiligheidsregio's (Zuid-6) wordt een kwaliteitshandboek voor het ROI opgesteld. De onderlinge samenwerking wordt uitdrukkelijk opgezocht om zodoende effectiever en efficiënter te kunnen werken;
- Er vindt een implementatie van het duale onderwijsstelsel plaats. Uitgangspunt is dat een cursist aan de ene kant onderwijs geniet op het instituut en daarnaast de opgedane kennis en ervaring tegelijkertijd inzet op de leerwerkplek (lees: de eigen brandweerpost). De functionarissen die de cursisten hierbij begeleiden (trajectbegeleider, leerwerkplekbegeleider, coördinator in het werkgebied, instructeur en docent) krijgen bijscholing om zodoende goed voorbereid te zijn op de taken;
- Om zowel nu als in de toekomst in staat te zijn aan de onderwijsbehoefte te kunnen voldoen, wordt extra onderwijzend personeel opgeleid. Daarnaast zullen de komende jaren ongeveer 40 instructeurs opgeleid worden;
- De huidige instructeurs worden zowel vakinhoudelijk (brand, THV, IBGS, WO) als didactisch bijgeschoold.

Nadat brandweered medewerkers eenmaal vakbekwaam zijn, moeten zij ook vakbekwaam blijven. In de Herziene Leidraad Oefenen is het uitgangspunt gehanteerd van één medewerker oefenen per 50 vrijwilligers. Het team Vakbekwaam Blijven werkt met 12 man voor zo'n 1.125 vrijwilligers.

De Herziene Leidraad Oefenen is weliswaar geen wetgeving, maar een leidraad, maar laat wel zien dat de capaciteit op Vakbekwaam Blijven krap is. Met 4 fte extra kan in alle werkgebieden een fte extra worden ingezet en daarnaast iemand voor logistiek, dan moet het mogelijk zijn om (in de basis) te voldoen aan de opleidingsvraag.

Maritieme Veiligheid

Het uitvoeren van het programmaplan Maritieme Veiligheid voor nu en in de komende jaren vereist een vaste personele bezetting voor nu en in de toekomst. Het borgen van 3 vaste medewerkers (waaronder een programmamanager) vereist een structurele financiële verhoging van het budget met € 50.000.

In verband met een wijziging van het SAR-convenant en afspraken met VRMWB inzake de SAR taak op het Schelde-Rijnkanaal en een capaciteitsprobleem bij de Kustwacht en KNRM op het oostelijk deel van de Oosterschelde wil VRZ vanuit Maritieme Veiligheid twee SAR-vaartuigen (en geen brandweer-hulpboten) aanschaffen. In de exploitatie van SAR vaartuigen is nu niet voorzien. Om te kunnen voorzien in de onderhoud, opleidingen, certificering, brandstoffen, liggelden, botenhuisen e.d. van 2 aan te schaffen SAR vaartuigen (Tholen en Stavenisse) is € 50.000 per jaar benodigd. De aanschaf / vervanging van beide genoemde vaartuigen is een absolute (bestuurlijke en operationele) must met hoge prioriteit conform bestaande afspraken.

Nucleaire veiligheid

VRZ staat voor de opgave om zich voor te bereiden op stralingsincidenten in Zuidwest Nederland. De basis voor deze samenwerking is de Samenwerkingsovereenkomst Nucleaire Veiligheid Schelderegio. Het programma biedt een overzicht van activiteiten die VRZ hiertoe onderneemt. Vanaf 2018 is er op dit dossier sprake van nieuw beleid en bijbehorende ontwikkelingen in het kader van het lopende "Samen naar Beter"-traject.

Zeeland heeft naast een groot aantal zgn. B-objecten (radioactieve bronnen) in industrie en gezondheidszorg, de grootste concentratie aan nucleaire activiteiten in Nederland (A-objecten). Het gevaar en de mogelijke bovenmatige risico's worden primair veroorzaakt door de kernreactor in Borssele (Nederland) en de vier kernreactoren in Doel (België). Daarnaast zijn er de landelijke opslag van radioactief afval bij de COVRA (Nederland) en de vele transporten van radioactief materiaal, zowel over de weg, het spoor als over het water.

De voorbereiding op incidenten met A-objecten vereist zeer specifieke kennis. Het beperkt aantal incidenten op wereldschaal maakt dat er geen routine kan worden opgebouwd. We moeten leren van oefeningen en van incidenten elders. De vertaling van leerpunten elders naar de Nederlandse situatie vereist specifieke aandacht. Op een aantal belangrijke onderdelen is het nucleair dossier daarmee een pioniersdossier. De centrale doelstelling is:

"Het op peil brengen en houden van de preparatie op stralingsincidenten in Zeeland en Midden- en West-Brabant, van beleid tot uitvoering, van bestuurder en burger tot hulpverlener en wat betreft mensen en middelen."

Het volgende gaat VRZ onder meer doen:

- Voorbereiden, uitvoeren en evalueren twee nationale nucleaire oefeningen
- Aanpassing en implementatie Rampbestrijdingsplan Stralingsincidenten naar aanleiding van: evaluatie oefeningen, onderzoek Onderzoeksraad voor Veiligheid en Inspectie V&J en leerpunten Fukushima
- Vertaling en implementatie Europese 'Basic Safety Standards'

- Verbeteren en borgen informatiemanagement met Rijk en Belgische partners
- Uitwerken rol van expertregio voor zowel Emergency Preparedness als Response

De geraamde extra kosten hiervoor bedragen netto (na aftrek van doorberekening van kosten aan derden) € 150.000.

C. Incidentele beïnvloedbare aanpassingen in het beleid (ten opzichte van de begroting 2017)

In de begroting 2018 is rekening gehouden met een incidentele gemeentelijke bijdrage voor de dekking van incidentele kosten:

	2018	2019	2020	2021
<i>Incidenteel</i>				
Tijdelijke aanpassing directiestructuur VRZ	€ 120.000	€ 0	€ 0	€ 0
Verbeteringen naar aanleiding van organisatieonderzoek 2017, jaarschijf 2018	€ 200.000	€ 0	€ 0	€ 0
Uitbreiding formatie team Operationele Voorbereiding brandweer	€ 180.000	€ 0	€ 0	€ 0
Extra centralisten op de meldkamer	€ 250.000	€ 250.000	€ 0	€ 0
Crisisbeheersing waterveiligheid	€ 87.500	€ 87.500	€ 87.500	€ 87.500
Totaal	€ 837.500	€ 337.500	€ 87.500	€ 87.500

Tijdelijk aanpassing directiestructuur VRZ

Naar aanleiding van het organisatieonderzoek door Twynstra Gudde zullen organisatieverbeteringen worden doorgevoerd. De functie van directeur/regionaal commandant zal om extra capaciteit vrij te maken voor het veranderproces tijdelijk worden gesplitst. De geraamde kosten bedragen € 120.000 in 2018.

Verbeteringen naar aanleiding van organisatieonderzoek 2017, jaarschijf 2018

Naar aanleiding van het organisatieonderzoek door Twynstra Gudde zullen organisatieverbeteringen worden doorgevoerd. De kosten hiervoor zijn bij de presentatie van het rapport geschat op € 400.000. Hiervan heeft naar verwachting € 200.000 betrekking op 2017 en € 200.000 in 2018.

Tijdelijke uitbreiding formatie team Operationele voorbereiding brandweer

Het team Operationele voorbereiding is verantwoordelijk voor de operationele informatievoorziening van brandweer Zeeland. Onderdeel hiervan is het beschikbaar stellen van actuele bereikbaarheidskaarten. Door capaciteitstekorten is het nog niet gelukt deze voorziening slagvaardig en met focus voor heel Zeeland beschikbaar te stellen. In 2018 (start in 2017) is hiervoor tijdelijk extra capaciteit opgenomen. De geraamde extra kosten hiervoor bedragen € 180.000 in 2018.

Extra centralisten op de meldkamer

Begin 2013 is er als gevolg van de splitsing naar een zelfstandige meldkamer ambulance (MK-A) en een meldkamer Brandweer (MK-B), een formatie van 7 fte vastgesteld voor de meldkamer brandweer². Hiermee is een bezetting van 1 brandweer centralist 24/7 geborgd. De werkwijze zoals deze in Zeeland gehanteerd wordt, is uniek binnen brandweer Nederland.

In de periode 2013 – heden, is er praktijkervaring opgedaan met betrekking tot het functioneren van de meldkamer brandweer, met de bezetting van 1 centralist.

² Zie plan van aanpak meldkamer

Vanuit de centralisten³, vanuit de evaluaties van de kerkbrand in Hoek 2015, eindoefening Deltawateren 2015 en de afdeling crisisbeheersing Multi, is er gesignaleerd dat de bezetting van 1 persoon onvoldoende is om te kunnen voldoen aan de normen en eisen van dienstverlening tijdens grote incidenten.

De huidige bezetting van de meldkamer Brandweer, brengt risico's met zich mee. Deze risico's hebben een zeer beperkend effect op het optreden van de brandweer en de multi opschaling. Ten gevolge hiervan zijn er situaties mogelijk waarin de operationele veiligheid, de dienstverlening van de meldkamer evenals de borging van operationele werkprocessen ten tijde van (grootschalige) incidenten in gevaar komt.

De inspectie V&J heeft de huidige werkwijze goedgekeurd, maar vindt deze, gelet op de gestelde risico's, kwetsbaar. Deze risico's vormen een bedreiging voor het operationele proces en kunnen zelfs leiden tot negatieve gevolgen ten aanzien van de veiligheid van burgers en medewerkers. Vanwege deze acute risico's en de daaruit voortvloeiende (bestuurlijke) gevolgen, wordt overgegaan tot een minimum bezetting naar 2 personen 24/7. Dit betekent een uitbreiding met 5,5 fte in de periode 2018 en 2019. De geraamde extra kosten hiervoor bedragen € 250.000 per jaar.

Waterveiligheid, voor 4 jaar

Waterveiligheid is een onderwerp dat aanhoudend speelt in Zeeland. Een groot deel van de provincie ligt immers onder zeeniveau. Niet alleen zeespiegelrijzing is een gevaar voor Zeeland ook de bodemdaling als gevolg van klimaatverandering vergroot de effecten voor de inwoners als een waterkering mocht falen. Ondanks alle maatregelen en grote mate van betrouwbaarheid van onze dijken, dammen, duinen en sluizen is er altijd een kans dat het mis gaat. Maar het is niet alleen zeewater dat ons bedreigt. Clusterbuien met kortdurende hevige regenval kunnen het maatschappelijk leven verstoren. Wegen zijn niet meer toegankelijk of nog ingrijpender is het als vitale infrastructuur zoals bijvoorbeeld elektra hierdoor voor langere tijd uitvalt. VRZ moet vanuit zijn verantwoordelijkheid als veiligheidsregio hierop voorbereiden. Gelukkig is VRZ hierin niet alleen en heeft de afgelopen twee jaar het landelijke project Water en Evacuatie een aantal producten opgeleverd die VRZ helpen in de voorbereiding op de gevolgen van een watercrisis.

Het volgende gaat VRZ doen:

Fase 1 (2017-2018): Impactanalyse Watercrisis Zeeland (implementatie landelijke Handreiking Impactanalyse Veiligheidsregio's)

Fase 2 (2019): Strategie voor Handelingsperspectieven Watercrisis Zeeland (implementatie landelijke Handreiking)

Fase 3: (2018-2021): Actualiseren planvorming op basis van de uitkomsten Impactanalyse en strategische keuzes voor handelingsperspectieven.

De geraamde extra kosten hiervoor bedragen € 87.500 in de periode 2018 t/m 2021, samen € 350.000.

Verhoging gemeentelijke bijdrage bevolkingszorg

³ Dit blijkt uit de individuele gesprekken met centralisten m.b.t. taken en taakuitvoering.

Structureel	2018	2019	2020	2021
<i>Bevolkingszorg</i>				
Loon- en prijsontwikkelingen 2018 over gemeentelijke bijdrage (1,2%)	€ 1.392	€ 1.392	€ 1.392	€ 1.392
Piket HTO en adviseur beleidsteam	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
Totaal	€ 26.392	€ 26.392	€ 26.392	€ 26.392

Voor de compensatie van loon- en prijsontwikkelingen is de gemeentelijke bijdrage verhoogd met 1,2% (= € 1.392). Daarnaast is in het AB van 15 december 2016 besloten om de extra kosten (€ 25.000) voor het invullen van de piketten HTO en adviseur Beleidsteam te dekken door middel van verhoging van de gemeentelijke bijdrage.

Taakstelling

In de voorliggende begroting zijn taakstellingen opgenomen. VRZ is al vanaf 2010 bezig geweest met het realiseren van taakstellingen. Bij de eerste taakstelling, na regionalisering van de brandweer in 2012, is de geïnventariseerde gemeentelijke bijdrage voor uitvoering van de toenmalige taken en gemeentelijke brandweertaken van € 25,7 mln. (peiljaar 2010) naar € 23,3 mln. teruggebracht (= - € 2,4 mln.). In totaal bedraagt de taakstelling de afgelopen jaren structureel ± 20% ten opzichte van de budgetten van voor de regionalisering (peiljaar 2010).

De volgende taakstellingen zijn nog opgenomen in de begroting 2018 en meerjarenraming.

	2018	2019	2020	2021
Formatie	€ 63.000	€ 142.000	€ 144.000	€ 144.000
Brandweer (Evaluatie MiB)	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000
Verdere reductie nodeloze uitrukken o.a. STOOM	€ 60.000	€ 81.000	€ 81.000	€ 81.000
Totaal	€ 423.000	€ 523.000	€ 525.000	€ 525.000

Belangrijkste risico's

De post onvoorzien bedraagt € 50.000. In de begroting 2018 is het uitgangspunt dat de algemene reserve van VRZ eind 2017 zal zijn uitgeput. De norm voor reservevorming bedraagt op basis van het rapport 'good governance' van de VZG 5% van de jaaromzet. Negatieve exploitatiesaldi moeten in eerste instantie hieruit worden afgedekt. Als daarmee het totaal van de reserves is opgebruikt, komt het restant ten laste van de deelnemende gemeenten.

De volgende relatief grote risico's loopt VRZ:

Niet of later realiseren van taakstelling Maatwerk in brandweezorg

Voor een groot deel van de besparingen als gevolg van Maatwerk in Brandweezorg is het uitgangspunt dat deze 2018 of eerder gerealiseerd zijn. Als de voorgenomen maatregelen nog niet zijn genomen, zullen deze besparingen niet optreden en zal dit leiden tot nadelen ten opzichte van de begroting.

Op basis van de evaluatie van de maatregelen in Maatwerk in Brandweezorg zal aanvullend gezien worden hoe extra bezuinigingen op de brandweer kunnen worden gerealiseerd. Hiervoor is een bedrag van € 300.000 opgenomen. De evaluatie MiB zal in 2017 worden uitgevoerd.

Nieuwe meldkamer Zeeland en Midden-West-Brabant

De meldkamers van Zeeland en Midden-West-Brabant zullen worden samengevoegd. In 2013 heeft het Algemeen Bestuur ingestemd met Bergen op Zoom als nieuwe huisvestingslocatie. In de begroting 2016 was het uitgangspunt nog dat de GMZ tot medio 2018 in zijn huidige vorm in stand zou blijven. Inmiddels wordt er nu uitgegaan van het tot en met 2019 (of zoveel langer als

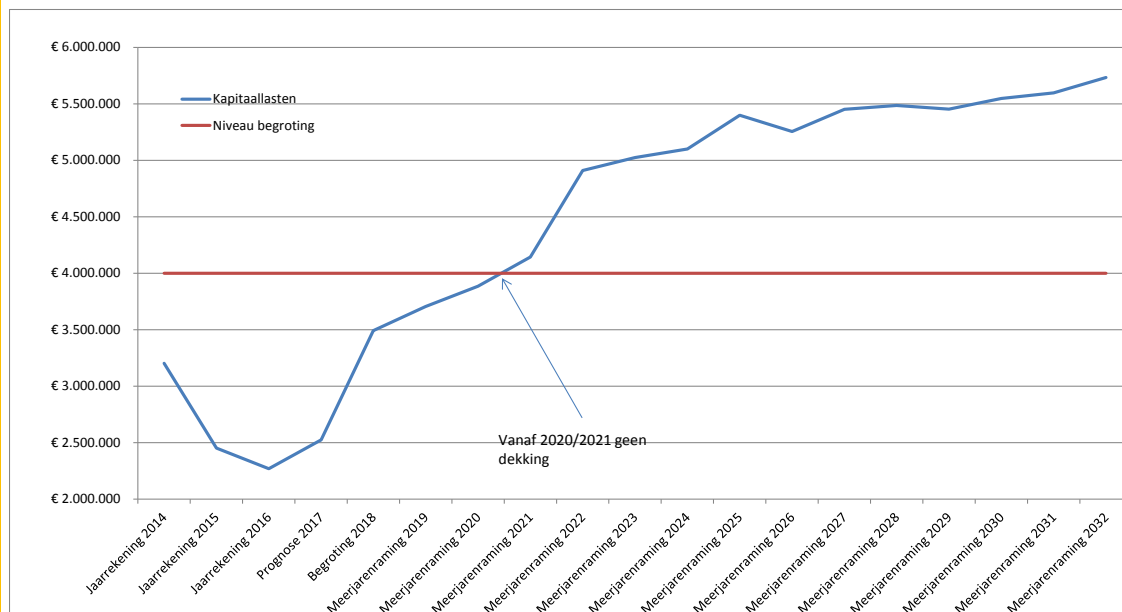
noodzakelijk) in stand houden van de huidige GMZ. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt tot het moment van overgang of wetswijziging bij VRZ.

De verwachting is dat het saldo van de reserve Meldkamer voldoende is om de periode tot en met 2019 te overbruggen en dat in deze jaren in principe geen beroep gedaan hoeft te worden gedaan op een extra gemeentelijke bijdrage. Verder uitstel van het moment van overdracht kan mogelijk tot financiële tekorten leiden omdat het saldo van de reserve dan ontoereikend wordt. In 2020 zal budget worden overdragen i.v.m. de overdracht van de meldkamer. Het is nog niet duidelijk wat de hoogte van het over te dragen budget is.

Om beide Veiligheidsregio's de komende jaren tot oplevering van de nieuwbouw in Bergen op Zoom in staat te stellen om gezamenlijk te sturen op de (financiële) bedrijfsvoering (going concern) en op het transitietraject aangaande de samenvoeging van beide meldkamers in opmaat naar één gezamenlijke meldkamer in Bergen op Zoom is een gezamenlijke 'Businesscase', als onderdeel van de samenvoegingsplannen, opgesteld. De Businesscase levert tevens input om de frictiekosten behorende bij de transitie te inventariseren en om maatwerkafspraken met partijen te kunnen maken. De 'businesscase' is in het AB van 23 februari 2017 vastgesteld. De plannen worden jaarlijks geactualiseerd. De samenvoegingsplannen zullen uiteindelijk worden ondertekend door beide Veiligheidsregio's, de Nationale Politie, beide betrokken RAV's en het Ministerie van V&J.

Oplopende kapitaallasten

Door de regionalisering en de uitgestelde besluitvorming rond Maatwerk in Brandweezorg is er sprake van uitstel van vervangingen en is een vervangingsachterstand ontstaan, waardoor er een piek aan te vervangen (brandweer)voertuigen en -materiaal in de komende jaren aankomt. De kapitaallasten zullen daarmee oplopen ten opzichte van het niveau in de jaarrekening 2016.

De kapitaallasten lopen niet alleen op door de vervangingsachterstand, maar ook door:

1. Inflatie (over een groot aantal jaren);
2. Afschaffing van het BTW-compensatiefonds voor veiligheidsregio's in 2014;
3. Vervanging van (rijks)materieel grootschalig brandweeroptreden (waarvoor door het Rijk geen budget is overgedragen).

Daardoor is de verwachting nu dat de kapitaallasten zich in de toekomst om en nabij de € 5,6 mln.

zullen stabiliseren (prijs- en renteniveau 2018). Bij de overdracht van budget voor de regionale brandweer aan de veiligheidsregio is destijds echter rekening gehouden met € 4.260.000 aan kapitaallasten. Destijds werd rekening gehouden met een rente tussen de 4% en de 5%. VRZ rekent inmiddels met een rente van 2%. Deze besparing van circa € 300.000 is in het recente verleden al ingeboekt om de begroting structureel sluitend te houden zonder de gemeentelijke bijdrage te verhogen. (VRZ loopt hierdoor in de toekomst wel een renterisico als de rente gaat stijgen). Ondanks het rekenen met deze lage rente ontstaat in de meerjarenraming op de kapitaallasten een tekort ten opzichte van het door de gemeenten overgedragen budget.

Ad 1) Inflatie (over een groot aantal jaren)

In 2016 heeft een benchmark plaatsgevonden tussen de veiligheidsregio's Zeeland, Midden- en West-Brabant (VRMWB) en Zuid-Holland Zuid (VRZHZ) waarin de begrotingen 2016 en de jaarrekeningen 2014 zijn vergeleken. Gebleken is dat bij VRZ het percentage afschrijvingen ten opzichte van de vaste activa hoger is dan bij VRZHZ en VRMWB. Dit komt doordat VRZ relatief oude voertuigen in gebruik heeft met lage boekwaarden. Deze zijn de afgelopen jaren nog niet vervangen in afwachting van Maatwerk in Brandweezorg. Op dit moment lopen inkoopprocedures ter vervanging van een groot aantal brandweervoertuigen. De prijs voor bijvoorbeeld een nieuwe tankautospuiter is momenteel aanzienlijk hoger dan de prijs van 17 jaar geleden toen de oude voertuigen zijn geactiveerd. Kostte een TS 17 jaar geleden ± € 210.000, de Nieuwe TS waarmee met 4 personen kan worden uitgerukt kost anno 2017 € 336.000 en een standaard TS 6 kost tegenwoordig € 446.000.

Ad 2) Afschaffing BTW-compensatiefonds

De aanschafkosten van het meest van de bestaande activa, waarover nu wordt afgeschreven, zijn exclusief BTW opgenomen.

Met ingang van 2014 is het BTW-compensatiefonds voor Veiligheidsregio's afgeschaft. Het effect van de afschaffing van het BTW-compensatiefonds op de afschrijvingslasten is destijds berekend op circa € 100.000 per jaar, waarvoor onvoldoende compensatie van het Rijk is ontvangen. De compensatie van het Rijk was net voldoende voor het verhogen van de exploitatiebudgetten voor de BTW-component. Als al het (brandweer)materiaal en -materieel inclusief BTW is geactiveerd zal dit effect niet meer optreden. Bij een gemiddelde afschrijvingstermijn van ongeveer 11 jaar wordt deze situatie ongeveer rond 2025 bereikt. Het totale effect op de kapitaallasten bedraagt dan ongeveer € 1,1 mln.

Ad 3) Materieel grootschalig brandweeroptreden

Begin jaren '90 is met de 'Leidraad Brandweercompagnie' de standaard wijze van optreden van de brandweer in opgeschaalde situaties vastgelegd. De veiligheidsregio droeg daar zorg voor met het eigen materieel (tankautospuiten, hulverleningsvoertuigen), dat werd aangevuld met materieel dat vanuit het Rijk werd verstrekt. De aanschaf, verdeling onder de regio's en beheer van dit rijksmaterieel voor rampenbestrijding werd destijds door BZK gedaan. Het betreft:

- grootwatertransport (dompelpompen en slangen)
- technische hulpverlening (instorting, redding, verlichting)
- commandovoering (VC2, haakarmbak met voorzieningen)

Het Ministerie heeft sinds 2007 enkele beleidswijzigingen doorgevoerd. BZK maakte in 2007 en 2008 met twee circulaire's de wijziging in verantwoordelijkheidsverdeling van het materieel van de brandweercompagnie bekend: decentraal tenzij. BZK gaf expliciet aan dat grootwatertransport een regionale verantwoordelijkheid is (brief BZK 18 sep 2008), maar dat nog éénmalig een revitalisatie van het bestaande materieel zou worden uitgevoerd.

Vanuit het rijk is het rijksmaterieel in 2013 'aan het veld' geschonken, in eerste instantie aan het

IFV als landelijke ondersteuningsorganisatie. De Veiligheidsregio's hebben vervolgens het huidige materieel voor grootwatertransport van het IFV gekregen. De levensduur is binnenkort (binnen 2-4 jaar) verstreken. VRZ heeft 6 watertransportsystemen. Vervanging is gepland in 2021 voor een bedrag van € 2 mln.

Op het moment van schrijven van deze begroting wordt het materieelspreidingsplan opgesteld waarin bovengenoemde vraagstukken worden verwerkt. Een soortgelijke behoefte zal zeker blijven bestaan; beleidskeuzes in de uitvoering zijn wel mogelijk.

In 2016 is door Brandweer Nederland een project opgestart om nieuwe watertransportsystemen aan te kopen. Voordat een aanbesteding wordt uitgeschreven zal eerst bezien worden of de huidige wijze van werken en het huidige materieelconcept aan herziening toe is. De verwachting is dat de aanbesteding in 2017 zal worden uitgeschreven.

2. Wettelijk kader en of eerdere besluitvorming

In artikel 34 van de Wet gemeenschappelijke regelingen is opgenomen dat het algemeen bestuur van het openbaar lichaam de begroting vaststelt in het jaar voorafgaande aan dat waarvoor zij dient. Het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam zendt de begroting binnen twee weken na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 1 augustus van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, aan gedeputeerde staten.

In Artikel 34b van de Wet gemeenschappelijke regelingen is opgenomen dat het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders zendt aan de raden van de deelnemende gemeenten.

Het is in het Besluit Begroting en Verantwoording voorgeschreven dat in de begroting 2018 vergelijkende cijfers worden opgenomen tussen de jaarrekening 2016, de begroting 2017 en de begroting 2018. De jaarrekening 2016 van VRZ is nog niet vastgesteld. Zodra de accountantscontrole van de jaarrekening 2016 is afgerond zullen de cijfers worden ingevuld.

3. Financiën

Financiële consequenties (Incidenteel/structureel, investering, exploitatielasten en kapitaallasten)	De programmabegroting 2018 is sluitend met een verhoging van de gemeentelijke bijdrage met € 2.709.000 en een verhoging van de gemeentelijke bijdrage Bevolkingszorg met € 26.000.
--	--

Dekking uit	De dekkingsmiddelen voor VRZ bestaan vooral uit de BDUR en gemeentelijke bijdragen. Daarnaast zijn er nog andere (kleinere) inkomstenbronnen zoals aansluitingen-OBMS, subsidies en inkomsten conform de vergoedingenlijst.
-------------	---

4. Consequenties

Operationele consequenties:	In de voorliggende programmabegroting worden de minimaal noodzakelijke maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat VRZ haar wettelijke taken op een adequate en kwalitatief goede wijze kan blijven invullen en om over voldoende operationele slagkracht te beschikken. Dit opdat VRZ voldoende voorbereid zijn op de belangrijkste risico's uit het Zeeuwse risicoprofiel, waarbij water en nucleair belangrijke thema's zijn.
-----------------------------	--

Consequenties voor gemeenten (in 2018):

Verhoging van de gemeentelijke bijdrage met € 2.709.000.

Bijdrage aan Veiligheidsregio Zeeland			
Gemeente	Bijdrage 2018 oud	Bijdrage 2018 nieuw	Vershil 2018
Borsele	1.461.828	1.649.520	187.692
Goes	2.256.250	2.521.121	264.871
Hulst	1.568.002	1.747.204	179.202
Kapelle	643.625	717.534	73.908
Middelburg	2.441.815	2.720.111	278.296
Noord-Beveland	666.148	743.654	77.507
Reimerswaal	1.199.035	1.333.693	134.657
Schouwen-Duiveland	2.462.840	2.732.244	269.404
Sluis	1.844.412	2.053.198	208.785
Terneuzen	3.541.241	3.954.939	413.697
Tholen	1.537.824	1.714.413	176.589
Veere	1.521.450	1.708.379	186.929
Vlissingen	2.401.511	2.658.990	257.480
Totaal	23.545.983	26.255.000	2.709.017

Verhoging van de gemeentelijke bijdrage Bevolkingszorg met € 26.000.

Bijdrage Bevolkingszorg			
Gemeente	Bijdrage Bevolkingszorg 2017	Bijdrage Bevolkingszorg 2018	Verhoging in 2018 t.o.v. 2017
Borsele	6.897	8.466	1.569
Goes	11.229	13.784	2.555
Hulst	8.404	10.316	1.912
Kapelle	3.771	4.629	858
Middelburg	14.528	17.833	3.305
Noord-Beveland	2.288	2.809	521
Reimerswaal	6.601	8.103	1.502
Schouwen-Duiveland	10.387	12.750	2.363
Sluis	7.266	8.919	1.653
Terneuzen	16.649	20.437	3.788
Tholen	7.768	9.535	1.767
Veere	6.679	8.199	1.520
Vlissingen	13.535	16.614	3.079
Totaal	116.002	142.394	26.392

5. Communicatie

Na behandeling in het algemeen bestuur van 4 mei 2017 zal de programmabegroting 2018 voor

een zienswijze worden aangeboden aan alle gemeenteraden in Zeeland. Eerder zijn alle gemeenten per brief geïnformeerd over de algemene financiële en beleidsmatige kaders. Na ontvangst en verwerking van de ontvangen zienswijzen van de gemeenteraden wordt de programmabegroting 2018 ter definitieve besluitvorming geagendeerd voor het algemeen bestuur van 13 juli 2017.

Adviezen	
Ondernemingsraad (OR)	Wordt ter informatie aangeboden.
Veiligheidsdirectie (VD)	Akkoord
Adviescommissie Financiën (ACF)	<p>Zie afzonderlijke bijgevoegd advies van de ACF.</p> <p>De ACF geeft een positief advies over hoe de begroting financieel is opgebouwd. De ACF geeft geen advies over de gevraagde financiële verhoging van de gemeentelijke bijdragen vanaf 2018, aangezien deze verhoging een politiek bestuurlijk vraagstuk is.</p> <p>NB. Het advies van de ACF is verwerkt in voorliggende programmabegroting 2018. Het verzoek om verduidelijking met betrekking tot Maatwerk in Brandweezorg is gebaseerd op een versie van de programmabegroting zoals deze was aangeboden aan het dagelijks bestuur (DB). Mede naar aanleiding van de behandeling van de programmabegroting in het DB en een ambtelijk advies van het BAO zijn de aanpassingen vanuit Maatwerk in Brandweezorg uit voorliggende programmabegroting gehaald. Een verduidelijking op dit punt is derhalve niet meer nodig.</p>
Bestuurlijk Adviseuroverleg (BAO)	<p>De programmabegroting is besproken in het BAO van 27 maart 2017. Tijdens het overleg zijn tekstuele opmerkingen gemaakt. Daarnaast zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt om duidelijkheid over bepaalde onderwerpen te krijgen. Deze opmerkingen zijn in de programmabegroting opgenomen. Vanuit de bestuurlijk adviseurs is voorafgaand aan de behandeling van de programmabegroting in het DB een gezamenlijk advies opgesteld. Dit advies is verwerkt in voorliggende programmabegroting.</p>

Besluit Algemeen Bestuur:	Registratienummer:
Paraaf secretaris van het Algemeen Bestuur:	Datum: